

Posudek disertační práce

Autorka práce: PhDr. Hana Synková

Název práce: Legitimation and Professionalization of a Romani NGO in the Czech Republic.

Místo a rok vypracování předloženého textu: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Ústav etnologie 2011.

Práce předložená k posouzení je monografií o rozsahu 266 stran. Je založena na terénním výzkumu uskutečněném formou zúčastněného pozorování v nevládní neziskové organizaci soustředěné na romské klienty a je příspěvkem zejména v oblasti etnologie či antropologie sociálních institucí. Autorka rozkrývá problematiku struktury, způsobu práce a působení na veřejnosti u organizace, která prochází spolu s celou českou společností významnými změnami, jimž se vzhledem k nutnému soutěžení o finanční prostředky s jinými organizacemi nemůže vyhnout. Vnější tlaky spolu s vnitřními vývojovými změnami mění nejen strukturu organizace, ale i vztahy mezi lidmi. Autorka se sice důsledně drží otázek týkajících se jedné sledované nevládní a neziskové organizace, naráží však na celou řadu procesů, které se týkají české společnosti jako celku, ať se již jedná o otázku fungování institucí v tržním systému, postavení nevládních neziskových institucí v České republice nebo otázek vztahu k menšinám a zejména k Romům. Tyto přesahy dělají z práce pozoruhodný příspěvek k problematice vývojových změn v České republice obecně.

V počátečních kapitolách autorka práci teoreticky, metodologicky a terminologicky ukotvuje. Až s nezvyklou pečlivostí se vyrovnává s vymezením nevládních a neziskových organizací, s jejich místem mezi dalšími institucemi v České republice, s problematikou at home anthropology a s otázkami etiky výzkumu formou zúčastněného pozorování, kdy participant je na jedné straně výzkumníkem a na druhé zaměstnancem dané organizace. Autorka si uvědomuje, že tato specifická situace se samozřejmě odrazí na zjištěných datech a jejich interpretaci, snaží se s tím však vyrovnat mimo jiné i zevrubným popisem, jakým způsobem ji její aktéři a současně kolegové v zaměstnání vnímali a jak se vyrovnávali s její dvojakou úlohou, která samozřejmě na vzájemné komunikaci zanechávala stopy.

Na interpretaci získaných dat se samozřejmě odrazila celá řada otázek, které se v české společnosti živě diskutují. Na práci se samozřejmě nemohlo nepodepsat, že majoritní obyvatelstvo si s romskou minoritou zjevně neví rady, ať už se to týká chování, sebevymezení, nebo jejich přístupu k ekonomickým či dalším společenským aktivitám. Téma romského a neromského se zajímavým způsobem odráží nejen v autorčině diferencování romského a neromského přístupu k sociální práci, ale též v diferenciaci mezi romskými a neromskými nevládními organizacemi, navzdory tomu, že obě tyto organizace tvoří jasně vymezené celky společných zájmů. Je však třeba říci, že toto členění si samozřejmě nevymyslela autorka, ale že pracuje s „lidovým konceptem“ kategorizací, kterou používají samotní aktéři.

Práce je čtivá a přehledně členěná. Jednotlivé problémové okruhy jsou často představovány formou případových studií, kdy se téma rozehrává příběhem, který autorka během terénního pobytu prožila. Působivé je například vyprávění o letním dětském táboře, na němž se ukazují

diference mezi popisem aktérů a pozorovanou realitou a celá řada rysů pojetí sociální práce v NGO. Podobně jsou též uvozována témata pojetí práce na pracovní smlouvu, pojetí úkolování a další významné problémové okruhy, které směřují k ústřední otázce profesionalizace. Významnou kapitolou je zde i úloha akademické obce, jež do diskuse vstupuje jako specifický aktér, který na jedné straně reflektuje diskusi pracovníků nevládních a neziskových organizací, na druhé straně je bezesporu jedním ze soupeřících subjektů usilujících o zdroje, jež jsou pro romská témata alokovány.

Práci se dá vytknout jen málo, spíše lze diskutovat o celé řadě otázek nemajících jednoznačné řešení. Lze například namítat, že akademický diskurs je bohatší, než jak je v práci představen. Existuje celá řada akademiků, které diskuse nevládních organizací nezajímá a zajímají je Romové bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou sociálně vyloučení a zda se jim poskytuje sociální pomoc. Samozřejmě témata strategického romství, problematiky, zda by měl poskytovat sociální služby spíše Rom nebo nerom a další, mají řadu paralel v diskusích o afirmativních akcích a sociální pomoci po celém světě a daly by se rozšiřovat příklady z prostředí nejrůznějších etnických skupin. Tato kontextualita by ovšem práci zřejmě až příliš zatížila.

V závěru se autorka opět vrací k profesionalismu. Zaměřuje se na strukturu organizace, která se deklarovala jako romská a nakonec v ní pracují opět z větší části neromové. Autorka správně spěje k závěru, že profesionalizace znamenala ústup romských NGO ze scény a realisticky identifikuje konkurenční tlak ze strany velkých, dobře organizovaných NGO zakotvených v majoritních strukturách. Je ale profesionalizace totéž co konkurenceschopnost? Co to znamená být dobrým profesionálem v oblasti sociálních služeb? Dalo by se předpokládat, že to znamená poskytovat sociální služby na vysoce kvalitní úrovni. V práci se ale samotné poskytování sociálních služeb konkrétním lidem neřeší, ani se neřeší jeho úspěšnost. Jakoby autorka byla ochotna akceptovat deformovanou představu, že profesionalizace sociálních služeb znamená umět správně napsat projekt, získat grant, udělat o tom webové stránky a po stanoveném období vše řádně a včas vyúčtovat. Instituce Amaro, která je ústředním tématem práce, se tedy profesionalizuje. Jaká je tudíž autorkou naznačovaná vazba mezi profesionálností a vztahy uvnitř instituce? Zdá se, že profesionální vztahy jsou chápány jako odosobněné. Je ale tato kauzalita reálná? Znamená to, že například rodinný podnik nemůže být současně profesionální? Jaký je vztah mezi chodem organizace a předmětem její činnosti? Z textu mám pocit, že tyto dvě věci souvisejí jen volně.

Práce je vysoce nadprůměrná a v oblasti etnologie či antropologie institucí v ČR ojedinělá. Je zakotvena v hluboké znalosti relevantní literatury, vynikající obeznamenosti s terénem a je zpracována s rozvahou a nadhledem za použití metodologického aparátu reflektujícího úroveň současných znalostí a trendů v oboru.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 25. 4. 2011

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent